

ทองกวาว
Bastard teak

ชื่อวิทยาศาสตร์ (Scientific name) : *Butea monosperma* (Lam.) Taub.

ชื่อสามัญ (Common name) : Bastard teak, Bengal kino, Flame of the forest

ชื่อเรียกอื่น (Other names) : กวาว ก่าว (ภาคเหนือ), จ้ำ (สุรินทร์), จาน (อุบลราชธานี), ทองตัน(ราชบุรี),
ทองธรรมชาติ ทองพรมชาติ (ภาคกลาง)

ชื่อวงศ์ (Family name) : FABACEAE

ลักษณะวิสัย : ไม้ต้นขนาดกลาง สูงประมาณ ๘-๑๕ ม. เรือนยอดเป็นพุ่มกลมทึบ ลำต้นคดงอ แตกกิ่งต่ำ เปลือกต้นสีเทาคล้ำ แตกเป็นร่องตื้น มีสะเก็ดเป็นชั้นๆ ภายในมียางสีน้ำตาลแดง กิ่งก้านคดงอไม่เป็นระเบียบ กิ่งอ่อนมีขนละเอียดปกคลุม

ใบ : ใบประกอบเรียงเวียนสลับ มักออกรวมเป็นกระจุกบริเวณปลายกิ่ง ก้านช่อยาว ๗-๑๕ ซม. ช่อหนึ่งๆมีใบย่อยที่ออกจากปลายก้านช่อเดียวกัน ๓ ใบ ก้านใบย่อยสั้น ๐.๕ ซม. ใบกลางมีก้านใบยาวและใบใหญ่ที่สุด รูปร่างใบย่อยทรงป้อมคล้ายสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน ยาว ๙ -๑๗ ซม. ปลายใบและโคนใบสอบ ส่วนใบคู่ด้านข้างปลายใบมน โคนใบเบี้ยว ขอบใบเรียบ แผ่นใบหนาด้านบนเกลี้ยง ด้านล่างสาก ใบอ่อนมีขนละเอียดปกคลุม ใบแก่หยาบและเหนียว เส้นแขนงใบข้างละ ๕-๗ เส้น

ดอก : ดอกช่อแบบไม่แตกแขนง ออกรวมกันเป็นช่อใหญ่บ้างเล็กบ้างตามกิ่งเหนือรอยแผลใบและปลายกิ่ง ช่อดอกยาว ๕-๑๕ ซม. กลีบเลี้ยงเชื่อมติดกันเป็นรูปถ้วย ปลายแยกเป็นกลีบ ๔-๕ กลีบ มีขนสีน้ำตาลปกคลุม กลีบดอกสีส้มหรือสีเหลืองมีขนละเอียดปกคลุม ลักษณะโค้งงอรูปเคียวมี ๕ กลีบเชื่อมติดกัน กลีบคู่ล่างกว้างและยาวกว่าคู่บน ดอกบานเต็มที่ขนาดประมาณ ๗ ซม. เกสรเพศผู้ ๑๐ อัน แยกอิสระ ๑ อัน ส่วนอีก ๙ อัน โคนก้านอับเรณูเชื่อมติดกันเป็นหลอด เกสรเพศเมียลักษณะโค้งเข้า ยอดเกสรเป็นตุ่ม

ผล : ฝักแบนรูปขอบขนาน โค้งงอเล็กน้อย ผิวไม่เรียบมีขนอ่อนๆปกคลุม ที่ขั้วฝักมีกลีบเลี้ยงติดอยู่ ฝักอ่อนสีเขียว ฝักแก่สีน้ำตาลทอง แห้งไม่แตก ขนาดกว้าง ๔-๖ ซม. ยาว ๗-๑๒ ซม.

เมล็ด : เมล็ดแบน กลม รี สีน้ำตาลเข้ม ติดอยู่ที่ปลายฝัก มี ๑ เมล็ด ขนาดประมาณ ๒-๓.๕ ซม.

การขยายพันธุ์ : ขยายพันธุ์โดยเพาะเมล็ด กิ่งตอน และรากที่ยื่นยาวงอกเป็นต้นใหม่ได้ ออกดอกประมาณ ธันวาคม - กุมภาพันธ์ เวลาออกดอกจะทิ้งใบหมด ใบใหม่จะเริ่มผลิเมื่อดอกเริ่มโรย

การกระจายพันธุ์ : มีถิ่นกำเนิดในทวีปเอเชียใต้ และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พบในประเทศอินเดีย เนปาล ภูฏาน ศรีลังกา จีนตอนใต้ พม่า ภูมิภาคอินโดจีน และสุมาตรา ในประเทศไทยพบแทบทุกภาค แต่พบน้อยทางภาคใต้ พบทั่วไปในป่าโล่งแจ้ง หรือป่าเบญจพรรณ ทนต่อสภาพแล้งได้ดี

ประวัติพันธุ์ไม้ (ในประเทศไทย) : ในประเทศไทยดอกทองกวาวพบทั้งสีส้มและสีเหลือง ดอกสีเหลืองพบที่ เชียงราย เชียงใหม่ อุบลราชธานี สุรินทร์ ดอกทองกวาวเป็นดอกไม้ประจำจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน และอุดรธานี

ประโยชน์ และสรรพคุณ : เป็นไม้ประดับให้ความสวยงาม ให้ร่มเงา เนื้อไม้เมื่อยังใหม่มีสีขาวนวล ทิ้งไว้นานจะเปลี่ยนเป็นสีนวลอมเทา เนื้อหยาบ เมื่อแห้งน้ำหนักเบาและหดตัวมาก ใช้ทำกระดานกรูบ่อน้ำ ทำเรือขุด เปลือก ใบจากเปลือกใช้ทำเชือก ดอกให้สีแดงใช้ย้อมผ้า ใบสดใช้ห่อของ และมีสรรพคุณเป็นยาพื้นบ้าน ดังนี้

ราก	ช่วยบำรุงธาตุ ใช้ต้มรักษาโรคประสาท
แก่น	ใช้ทาแก้อาการปวดฟัน
น้ำยาง	แก้ท้องร่วง
ใบ	ใช้พอกฝีและสิ่ว รักษาโรคท้องขึ้น พยาธิ ริดสีดวง
ดอก	ขับปัสสาวะ ช่วยถอนพิษไข้ แก้กระหายน้ำ สมานแผลปากเปื่อย

เมล็ด ใช้บำบัดพยาธิภายใน และมีสาร butin มีฤทธิ์คล้ายเอสโตรเจน มีผลเสียต่อสตรีตั้งครรภ์

แหล่งอ้างอิง (Reference) :

เต็ม สมิตินันท์. (๒๕๕๗). *ชื่อพรรณไม้แห่งประเทศไทย*. กรุงเทพฯ : สำนักงานหอพรรณไม้ สำนักวิจัยการอนุรักษ์ป่าไม้และพันธุ์พืช กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

ราชันย์ ภูมา. (๒๕๕๙). *สารานุกรมพืชในประเทศไทย (ฉบับย่อ) เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเจริญพระชนมายุ ๖๐ พรรษา*. กรุงเทพฯ : สำนักงานหอพรรณไม้ สำนักวิจัยการอนุรักษ์ป่าไม้และพันธุ์พืช กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

สุธรรม อารีกุล. (๒๕๕๒). *องค์ความรู้เรื่องพืชป่าที่ใช้ประโยชน์ทางภาคเหนือของประเทศไทย เล่ม ๑*. เชียงใหม่ : มูลนิธิโครงการหลวง.

ฐานข้อมูลพรรณไม้ องค์การสวนพฤกษศาสตร์ : สืบค้น ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕, จาก

http://www.qsbg.org/database/botanic_book%๒๐full%๒๐option/search_page.asp

คณะผู้จัดทำ

โครงการพัฒนากิจกรรมการดำเนินงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน
สำหรับโรงเรียนสาธิต “พิบูลบำเพ็ญ” มหาวิทยาลัยบูรพา